



Crna Gora
Zavod za školstvo

OSNOVNA ŠKOLA

Predmetni program
ISTORIJA RELIGIJE, izborni predmet
VIII ili IX razred

Podgorica
2009.



**Crna Gora
Zavod za školstvo**

Predmetni program

**ISTORIJA RELIGIJE, izborni predmet
VIII ili IX razred**

Podgorica
2009.

Predmetni program

ISTORIJA RELIGIJE, izborni predmet

VIII ili IX razred

Izdavač: Zavod za školstvo
Urednik: dr Dragan Bogojević
Lektura: Danijela Đilas
Tehnička priprema
i dizajn: Nevena Čabrilo
Štampa: "OBOD" Cetinje
Tiraž: 100
Podgorica, 2009.

Na osnovu javno-važećeg opšteg dijela obrazovnog programa za opštu gimnaziju koji je utvrđen Rješenjem Ministarstva prosvjete i nauke od 24. marta 2004. godine (br. 01-1584/2), i Rješenjem Ministarstva prosvjete i nauke od 21. marta 2006. godine (br. 01-1797/2) Savjet za opšte obrazovanje je na 51. sjednici, održanoj 31. marta 2009. godine utvrdio predmetni program **ISTORIJA RELIGIJE**, izborni predmet za VIII ili IX razred osnovne škole.

SADRŽAJ

1. Naziv nastavnog predmeta i predmetnog programa.....	5
2. Određenje predmetnog programa	5
3. Opšti ciljevi predmetnog programa.....	6
4. Sadržaji i operativni ciljevi predmetnog programa	6
5. Didaktičke preporuke.....	11
6. Korelacije među predmetima	11
7. Standardi znanja	12
8. Načini provjeravanja znanja i stručne osposobljenosti.....	12
9. Resursi za realizaciju nastave.....	13
10. Profil i stručna sprema nastavnika/ca i stručnih saradnika/ca	14

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA**IZBORNI PREDMET****NAZIV PREDMETNOG PROGRAMA****ISTORIJA RELIGIJE****2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA****a) Položaj, priroda i namjena predmetnog programa**

Program **ISTORIJA RELIGIJE** daje pregled porijekla, razvoja i širenja vjerovanja/religija, s posebnim naglaskom na tri monoteističke religije – judaizam, hrišćanstvo i islam – koje su u značajnoj mjeri oblikovale svijet u kojem živimo.

Poznavanje istorije religije i vjerovanja nije samo dio obrazovanja već je, takođe, neophodno za razumijevanje svijeta punog različitosti, za život u takvom svijetu i za bolje razumijevanje sopstvenog identiteta u njemu. Učenici/e treba da imaju priliku da na odgovarajući način proučavaju običaje, kulturu i etiku koja se razlikuje od njihove da bi bolje razumjeli/e i uvažavali/e pripadnike drugih religija, sa kojima treba harmonično da žive i rade tokom života. Saznanja o različitim religijskim pravcima i ulozi religije u savremenom svijetu doprinijeće tome da stereotipi i predrasude budu zamijenjeni razumijevanjem i uvažavanjem ili, barem, smanjivanju stereotipa i predrasuda. Poznavanje istorije religije neophodno je, takođe, i za razumijevanje brojnih ideja i uticaja u umjetnosti i istoriji koji su imali odjeka u čitavom svijetu i oblikovali društvo kroz istoriju.

Hronološki pristup u izučavanju istorije religije, korišćen u ovom programu, omogućava učenicima/ama da razumiju razvoj i ulogu vjerovanja/religija u njihovom društvenom, političkom i ekonomskom kontekstu. Program, takođe, nudi teorije o religiji i društveni, ekonomski i politički kontekst različitih religijskih pokreta, ličnosti i događaja. Dužna pažnja posvećena je i međusobnim uticajima i prožimanjima različitih vjerovanja/religija.

b) Broj časova po godinama obrazovanja

Izborni predmet **ISTORIJA RELIGIJE** ponuđen je učenicima/ama VIII ili IX razreda kao jednogodišnji predmet. Izučava se sa dva časa sedmično, što na godišnjem nivou iznosi 70 časova za VIII razred, odnosno 64 časa za IX razred.

NAZIV PREDMETA	RAZRED	SEDMIČNI BROJ ČASOVA	GODIŠNJI BROJ ČASOVA
ISTORIJA RELIGIJE	VIII (IX)	2	70 (64)

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Izučavanje ovog predmeta treba kod učenika/ce da:

- razvije razumijevanje uloge religije u razvitku različitih civilizacija,
- podstakne kritičko razmišljanje o ulozi religije u savremenom svijetu,
- doprinese boljem razumijevanju sopstvenog identiteta,
- podigne svijest o različitim kulturama i tradicijama,
- podstiče razumijevanje i uvažavanje različitosti,
- razvija samopouzdanje i, istovremeno, empatiju i uvažavanje drugih,
- pomogne njegovo uključivanje i život u pluralističkom društvu sadašnjice

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

TEME
1. OSNOVNI KONCEPTI I POJMOVI RELIGIJE I PREDMONOTEISTIČKA VJEROVANJA
2. JUDAIZAM
3. HRIŠĆANSTVO
4. ISLAM

TEMA: OSNOVNI KONCEPTI I POJMOVI RELIGIJE I PREDMONOTEISTIČKA VJEROVANJA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenic/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna osnovne religijske pojmove/koncepte: vjerovanje, vjerska zajednica, kult, obred, dogma, politeizam, monoteizam, – navede najzastupljenije svjetske religije današnjice, – sazna o načinima proučavanja vjerovanja praistorijskog čovjeka, – razumije koncept obožavanja prirode, – razumije ideju zagrobnog života i pogrebne rituale u praistorijskom periodu, – se upozna sa sistemom vjerovanja civilizacija Mesopotamije, – se upozna sa religijskim sistemom starog Egipta, – se upozna sa religijskim sistemom antičkih Grka, – upozna se sa religijskim sistemom antičkih Rimljana. 	<p>Učeni/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – iznose svoja dosadašnja saznanja o vjerovanjima i religiji, – na karti pokazuju rasprostranjenost glavnih religijskih sistema/zajednica u svijetu, – navode religije zastupljene u svom mjestu, – analiziraju izgled i elemente od kojih se sastoje mjesta na kojima se upražnjavaju rituali, – čitaju izvorne tekstove i analiziraju ih, – analiziraju ulogu religije i sveštenstva u ustrojstvu država ranih civilizacija, – pronalaze sličnosti i razlike u ceremonijama i ritualima religijskih sistema starih civilizacija, – upoređuju različite koncepte zagrobnog života u predmonoteističko doba. 	<p>Vjerovanje, vjerska zajednica; kult, obred, prinošenje žrtvi; mjesta/građevine na kojima se upražnjavaju rituali/obredi; politeizam, monoteizam; hinduizam, judaizam, budizam, hrišćanstvo, islam, animizam/totemizam; kult vatre, kult Sunca/Mjeseca; kremiranje/zakopavanje, groblje, tumulusi; panteon Mesopotamije; molitve, hramovi, zigurat, pogrebni rituali; staroegipatski panteon, kult Sunca, kult faraona, vjerovanje u besmrtnost/reinkarnaciju, pogrebni rituali; starogrčki panteon, Olimp, ceremonije, rituali, hram, oltar, pogrebni rituali, zagrobni život kod starih Grka; fetišizam i animizam u starom Rimu; poštovanje Lara, Penata, Vesti; starorimski panteon; kult imperatora; hrišćanstvo</p>	<p>Istorija: uvod u istoriju; praistorija; stari istok; antička Grčka; antički Rim.</p> <p>Građansko vaspitanje: kulturne, generacijske i druge razlike – niti povezivanja.</p> <p>Likovna kultura: prostorno oblikovanje.</p>

TEMA: JUDAIZAM

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sazna o nastanku judaizma, – se upozna sa konceptom sakralnosti božjeg imena u judaizmu, – sazna o računanju vremena kod Jevreja, – zna da navede svete tekstove judaizma, – navodi osnovne načela, obrede i simbole judaizma, – razumije ulogu hrama u Jerusalimu u judaizmu, – razumije ulogu sveštenika u klasičnom judaizmu, – sazna propise za svakodnevni život Jevreja, – razumije tri osnovna pravca u judaizmu danas. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razgovaraju o svojim dosadašnjim saznanjima o judaizmu, – na karti pokazuju teritorije na kojima je nastao judaizam, – čitaju izvorne tekstove i analiziraju ih, – na osnovu slikovnog materijala analiziraju izgled i elemente od kojih se sastoji sinanoga, – na osnovu slikovnog materijala upoređuju originalni izgled hrama u Jerusalimu i njegove današnje ostatke, – upoređuju jevrejske propise za hranu, higijenu i odijevanje sa propisima koji preovlađuju u našem društvu danas. 	<p>Jehova, Izraeliti, „ugovor“; Abraham, Mojsije, David, mesija; kalendar; deset zapovijesti; Jerusolim, Hram; Tora, Talmud; Davidova zvijezda, mezusa, menora; micva; Maimonides – 13 načela; raj/pakao, sudnji dan; molitva, šabat, post; propisi za hranu (košer), higijenu i odijevanje; brit mila, bat micva, bar micva; vjenčanje, pogrebni obredi; Yom Kipur, Pasha, Sukkot, Shavout, Dan sjećanja na holokaust; cionizam; ortodoksni, konzervativni i reformistički judaizam.</p>	<p>Istorija: antički Rim.</p> <p>Geografija: stanovništvo i naselja na Zemlji.</p> <p>Gradansko vaspitanje: kulturne, generacijske i druge razlike – niti povezivanja.</p>

TEMA: HRIŠĆANSTVO

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna nastanak i širenje hrišćanstva, – sazna o životu Isusa Hrista, – razumije računanje vremena kod hrišćana, – navodi osnovne dogme, obrede i simbole, – zna svete tekstove hrišćanstva, – objasni teritorijalnu i hijerarhijsku organizaciju crkve, – zna osnovne dogme i obrede, – razumije raskol na katoličku i pravoslavnu crkvu, – navodi najznačajnije jeretičke pokrete, – upoređuje monaške redove/monasticizam, – analizira osnovne karakteristike protestanizma, – zna najznačajnije crkve i manastire u Crnoj Gori. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razgovaraju o svojim dosadašnjim saznanjima o hrišćanstvu, – na karti pokazuju rasprostanjenost hrišćanstva, – upoređuju julijanski i gregorijanski kalendar i analiziraju njihovu primjenu, – čitaju izvorne tekstove i analiziraju ih, – na osnovu slikovnog materijala analiziraju izgled i elemente od kojih se sastoji crkva, – pronalaze sličnosti i razlike između osnovnih dogmi u hrišćanstvu i judaizmu, – razgovaraju o narodnim običajima kod nas prilikom proslavljanja najvažnijih hrišćanskih praznika, – posjećuju lokalnu crkvu, saznaju o njenom istorijatu i analiziraju njen izgled, – iznose svoja saznanja o funkcionisanju hrišćanske vjerske zajednice u svom okruženju. 	<p>Palestina, Jerusalim; Bogorodica, apostoli; kalendar; Biblija, jevanđelja; krst, riba; monoteizam, Sveto trojstvo, stvaranje, utjelovljenje, besmrtnost duše i uskrsnuće, sudnji dan, spasenje; liturgija, euharistija, nedjeljna služba, ispovijed, pričest, krštenje, post; vjenčanje, pogrebni rituali; deset zapovijesti, pakao/raj; anđeli, đavo; vaseljenski (ekumenski) sabor; sinod, patrijarh/mitropolit, Vatikan, papa, biskup; dijeceza, eparhija, parohija; benediktinci, franjevci, milosrdne sestre, karmelićanke, jezuiti; bogumili, valdenzi, albižani; anglikanci, luterani, kalvinisti, anabaptisti, baptisti, metodisti.</p>	<p>Istorija: antički Rim, rani srednji vijek, Južni Sloveni u XII vijeku, Evropa od XII do kraja XV vijeka, novi vijek.</p> <p>Geografija: stanovništvo i naselja na Zemlji.</p> <p>Likovna kultura: prostorno oblikovanje.</p> <p>Gradansko vaspitanje: kulturne, generacijske i druge razlike – niti povezivanja.</p>

TEMA: ISLAM

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna nastanak islama i širenje, – sazna o životu i djelu Muhameda, – razumije najznačajniji raskol u islamu, – razumije računanje vremena kod muslimana, – upozna se sa svetim tekstovima muslimana, – zna osnovne dogme, obrede i simbole, – razumije koncept „pet stubova islama“, – upozna se sa konceptom slobodnog izbora u islamu, – upozna se sa uticajem vjerskog prava na život muslimanske zajednice, – razumije pravila za svakodnevni život muslimana, – zna najznačajnije džamije u Crnoj Gori. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razgovaraju o svojim dosadašnjim saznanjima o islamu, – na karti pokazuju rasprostanjenost islama, – čitaju izvorne tekstove i analiziraju ih, – na osnovu slikovnog materijala analiziraju izgled i elemente od kojih se sastoji džamija, – pronalaze sličnosti i razlike između osnovnih dogmi u islamu sa onima u hrišćanstvu i judaizmu, – razgovaraju o narodnim običajima kod nas prilikom proslavljanja najvažnijih muslimanskih praznika, – upoređuju muslimanske propise za hranu, higijenu i odijevanje sa propisima koji preovlađuju u našem društvu danas, – posjećuju lokalnu džamiju, saznaju o njenom istorijatu i analiziraju njen izgled, – iznose svoja saznanja o funkcionisanju islamske vjerske zajednice u svom okruženju. 	<p>Alah; vjerovjesnik, proroci, hidžra; kalendar; Kuran, hadisi, suna; halifat; suniti, šiiti; sufizam; molitva, milostinja, post, hadžiluk; džihad; ihtijar; šerijat; polumjesec, zelena boja; sudnji dan, raj/pakao, anđeli, đavo; molitva, petak; propisi za hranu (halal), higijenu i odijevanje; vjenčanje; pogrebni rituali.</p>	<p>Istorija: antički Rim, rani srednji vijek, Evropa od XII do kraja XV vijeka, Južni Sloveni od XII do kraja XV vijeka, novi vijek.</p> <p>Geografija: stanovništvo i naselja na Zemlji.</p> <p>Likovna kultura: prostorno oblikovanje.</p> <p>Gradansko vaspitanje: kulturne, generacijske i druge razlike – niti povezivanja.</p>

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Prilikom planiranja rada nastavnik/ca treba da vodi računa o aktivnim oblicima i metodama rada, koji će učenike/ce motivisati i uvesti ih u samostalan rad uz pomoć raznovrsnih nastavnih sredstava.

Dominantna upotreba jedne metode – metode usmenog izlaganja – i pored svojih pozitivnih svojstava, ne aktivira u dovoljnoj mjeri učenikovu/cinu ličnost. Stoga treba što je moguće više koristiti raznovrsne interaktivne oblike i metode rada koji će nastavu učiniti i zanimljivijom i djelotvornijom. Preporučuje se da ove metode i oblici rada, uz primjenu raznovrsnih nastavnih sredstava, budu sastavni dio sve tri faze nastavnog procesa, tj. faze učenja i podučavanja, ponavljanja i utvrđivanja, faze provjeravanja znanja i ocjenjivanja. Ovakva raznolikost unosi dinamiku i ne dozvoljava pasivizaciju učenika/ce. Nastavnik/ca bira onaj metod, odnosno oblik rada prema nastavnoj materiji, nastavnim sredstavima i učilima, svojim predispozicijama i perspektivnom cilju kako bi se u najvećoj mjeri obezbijedio uspjeh u realizovanju obrazovnih i vaspitnih zadataka.

Uvođenje učenika/ca u izučavanje nastavnih sadržaja istorije religije, nužno je usmjeriti tako da učenik/ca istovremeno bude više subjekt vaspitno-obrazovnog procesa, kako bi se na taj način osposobio/la za samostalan rad i dalje samoobrazovanje. Izborom i sinhronizovanom primjenom odgovarajućih oblika rada (frontalni, rad u paru, individualni, grupni), metoda (metoda usmenog izlaganja, metoda rada sa štampanim tekstom, metoda pisanih i ilustrativnih radova, metoda demonstracije, metoda debate, metoda ekskurzija), sredstava (dijafilmovi, video kasete i trake, nastavni listići, gotove grafofolije, karte), učenik/ca dolazi u sam centar pedagoškog interesovanja. Kombinacijom navedenih oblika i metoda rada, kao i korišćenjem raspoloživih sredstava, nastavu je moguće organizovati tako da u njoj učenik/ca stiče znanja i čulna iskustva koja će podstaći njegove/njene misaone i radne potencijale u cilju efikasnijeg razvoja njegove/njene ličnosti ne kao reproduktivne, već kao produktivne i stvaralačke.

Prilikom realizacije programskih sadržaja iz **ISTORIJE RELIGIJE** treba voditi računa o tome da se u učionici ne stvara atmosfera u kojoj bi bile isticane prednosti jedne religije na račun druge. Naročito to važi za programske sadržaje koji se odnose na religije koje su dominantno zastupljene u Crnoj Gori danas – hrišćanstvo i islam. Takođe, učenike/ce treba pustiti da na svoj način pričaju o običajima i vjerovanjima religije kojoj pripadaju, o životu njihove vjerske zajednice.

Odabrani sadržaji u programu istorije religije, čine minimum na osnovu kojeg se mogu širiti i produbljivati znanja, pomoću kojih učenici/e mogu dalje korigovati usvojena viđenja i po sopstvenom izboru dopunjavati svoja znanja.

6. KORELACIJE MEĐU PREDMETIMA

Korelacije sa sadržajima drugih predmeta date su u tabelama poglavlja *Sadržaji i operativni ciljevi predmeta*.

7. STANDARDI ZNANJA

Učenik/ca treba da:

- zna osnovne religijske koncepte i pojmove: vjerovanja/religija, vjerska zajednica, kult, obred, vjerska zajednica, kult, obred, dogma, politeizam, monoteizam,
- navodi najzastupljenije religije danas,
- navodi osnovne forme vjerovanja praistorijskog čovjeka,
- objasni panteone starih civilizacija (Mesopotamija, Egipat, Grčka, Rim),
- opiše hramove i najznačajnije rituale religijskih sistema starih civilizacija (Mesopotamija, Egipat, Grčka, Rim),
- razumije da su tri monoteističke religije – judaizam, hrišćanstvo i islam – nastale na istom prostoru i u krilu istog naroda,
- opiše život i djelo osnivača monoteističkih religija,
- poznaje svete knjige Jevreja, hrišćana i muslimana,
- opiše organizaciju i ulogu sveštenečkog sloja u judaizmu, hrišćanstvu i islamu,
- navodi pravila ponašanja i življenja u judaizmu, hrišćanstvu i islamu,
- razumije osnovne dogme i obrede u judaizmu, hrišćanstvu i islamu,
- objasni načine računanja vremena kod Jevreja, hrišćana i muslimana,
- zna osnovna pravila hrišćanskih monaških redova,
- navodi najznačajnije jeretičke pokrete,
- razumije raskol između pravoslavne i katoličke crkve,
- navodi osnovne odlike protestantskog pokreta,
- razumije razlike između sunita i šiita,
- opiše narodne običaje kod nas prilikom proslavljanja najvažnijih hrišćanskih i islamskih praznika,
- objasni značaj i ulogu ideje o zagrobnom životu u svim religijskim sistemima,
- razumije međusobnu povezanost i preplitanje različitih vjerovanja/religija.

8. NAČINI PROVJERAVANJA ZNANJA I STRUČNE OSPOSOBLJENOSTI

Provjera i ocjenjivanje znanja je najvažnija i najosjetljivija faza nastavnikovog/cinog vaspitno-obrazovnog rada. Traži mnogo znanja ne samo iz struke nego, prije svega, iz metodike nastave predmeta, didaktike i psihologije. Od nastavnikovog/cinog vrednovanja znanja

učenika/ce zavisi hoće li znanje ostati samo na ravni reprodukcije ili će učenici/e pokušati da materiju razumiju, a znanje da upotrijebe za rješavanje zadataka u školi i u svakodnevnom životu.

Prilikom provjeranja i ocjenjivanja nastavnik/ca stiče povratnu informaciju o vrijednostima i stavovima učenika/ca i utiče na njih. Provjeravanje znanja učenika/ca za nastavnike/ce je ujedno i barometar njegove/njene uspješnosti u nastavi i osnova za planiranje nastave.

Provjeravanje i ocjenjivanje obavlja se usmeno i pismeno.

9. RESURSI ZA REALIZACIJU NASTAVE

9.1. Materijalni uslovi, standardi i normativi

Za kvalitetno i efikasno izvođenje nastave istorije religije neophodno je korišćenje materijalnih sredstava koja olakšavaju proces, podižu motivaciju i interesovanje i omogućavaju primjenu različitih metodskih postupaka. U učionici na raspolaganju moraju biti različiti priručnici, didaktička pomagala i audio-vizuelna sredstva.

Potrebna audio-vizuelna sredstva su :

- grafoskop,
- dijaprojektor,
- televizijski prijemnik,
- video-rikorder,
- kompjuter sa mogućnošću upotrebe disketa i sa priključkom na Internet.

9.2. Literatura

1. A. Menj: *Istorija religije*, Plato, Beograd, 2005. Dž. Makmaners, priređivač: *Oksfordska istorija hrišćanstva*, I-II, Clio, Beograd, 2005.
2. D. Dž. Goldberg, Dž. D. Rejner: *Jevreji – istorija i religija*, Clio, Beograd, 2003.
3. Dž. Bouker, urednik: *Kembridž Ilustrovana istorija religije*, Stylos, Novi Sad, 2006.
4. Dž. L. Espozito, priređivač: *Oksfordska istorija islama*, Clio, Beograd 2002.
5. E. O. Džems: *Uporedna religija*, Matica srpska, Novi Sad, 1978.
6. Trevor Ling: *Istorija religije Istoka i Zapada*, Srpska književna zadruga, Beograd, 2000.

10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CA I STRUČNIH SARADNIKA/CA

Istoriju religije u osnovnoj školi može predavati onaj/a koji/a je stekao/la visokoškolsko obrazovanje: profesor istorije i geografije, diplomirani istoričar, diplomirani filozof, profesor filozofije, profesor filiozofije i sociologije, diplomirani sociolog. Napominjemo da prije realizacije nastavnog programa preporučujemo edukaciju od strane Zavoda za školstvo za projektovani nastavni kadar.

Predmetni program **ISTORIJA RELIGIJE, izborni predmet** za devetogodišnju osnovnu školu izradili su:

mr Jasmina Đorđević, predsjednica
Radovan Popović, član
Dragoje Đokić, član

CIP – Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

37. 016 : 2-9(075.2)

ЂОРЂЕВИЋ, Јасмина

Istorija religije : izborni predmet : VIII ili IX
razred / [izborni predmet za devetogodišnju osnovnu
školu izradili su Jasmina Đorđević, Radovan
Popović, Dragoje Đokić]. – Podgorica : Zavod za
školstvo, 2009 (Cetinje : Obod). – 14 str.; 28 cm

Podatak o autorima preuzet sa str. 14. - Tiraž 100

ISBN 978-86-85553-91-2

1. Гл. ств. насл.

COBISS.CG – ID 14820624